

Ekonomi handlar i grunden om att hushålla med knappa resurser – en fråga som varit central genom hela det moderna samhällets historia. Vad som räknats som "god ekonomi" har däremot skiftat över tid. I *Sätt ekonomin på plats* utforskar forskare och praktiker lokal ekonomi både som kunskapsfält och som ett växande samhällsfenomen. Boken visar hur lokal ekonomi kan fungera som en drivkraft för hållbar samhällsförändring och belyser de idéer och det handlande som utvecklas i relation till den lokala ekonomin. I bokens texter diskuteras också hur lokalekonomiska perspektiv kan komplettera andra ekonomiska idétraditioner.

Sätt ekonomin på plats har sin bakgrund i den nationella konferensen Lokalekonomidagarna, som har arrangerats sedan år 2000. Boken är en uppföljare till *Lokal ekonomi för en hållbar tillväxt* (2005).

ISBN 978-91-89944-10-7

Sandström Syssner SÄTT EKONOMIN PÅ PLATS

Emil
Sandström
Josefina
Syssner
(red.)

DOKUMENT
PRESS

Sätt ekonomin på plats

*Lokal ekonomi
i teori och praktik*

Emil Sandström
Josefina Syssner

SÄTT
EKONOMIN
PÅ PLATS

*Lokal ekonomi
i teori och praktik*

FÖRORD 7

1. Perspektiv på lokal ekonomi.....10

EMIL SANDSTRÖM & JOSEFINA SYSSNER

2. Lokalekonomi som kunskaps- och forskningsfält.....28

EMIL SANDSTRÖM & JOSEFINA SYSSNER

3. Vad är *lokalt* i den lokala ekonomin?.....46

JOSEFINA SYSSNER & EMIL SANDSTRÖM

4. Lokalekonomisk analys (LEA).....66

REBECCA HANSSON

5. Basekonomi med alternativ logik.....80

PATRIK CRAS

6. Den lokala ekonomins
smörjmedel.....96

YLVA LUNDKVIST FRIDH

7. Kapitalförsörjning i den lokala
ekonomin.....116

ANNIKA LAUREN

8. Storskaleri i lokal ekonomi.....132

ERIK MELIN & JOHAN GADDEFORS

9. Allmänningens återkomst i den
lokala ekonomin.....154

EMIL SANDSTRÖM & HANNES ANAGRIUS

10. Ideella aktiebolag.....174

MATILDA DAHL & JENNY HELIN

11. Hållbar lokal ekonomi genom
kooperativa strukturer.....194

GORDON HAHN, LEIF TYRÉN & EWA ENGDAHL

12. Lokal rådighet och lokal
ekonomi.....216

ULLA HERLITZ & EMIL SANDSTRÖM

13. Lokalekonomiska brytpunkter...240

BJÖRN FORSBERG

FÖRFATTARPPRESENTATIONER 263

2

Lokalekonomi som kunskaps- och forskningsfält

EMIL SANDSTRÖM & JOSEFINA SYSSNER

DEN HÄR BOKEN behandlas "lokal ekonomi" ur flera olika perspektiv. Ett par av bidragen beskriver hur en lokal ekonomi växer fram och kan främjas på olika sätt – till exempel genom lån, kooperativa strukturer eller genom specifika former av ägande. Andra bidrag beskriver hur en mångfald av rörelser – bygemenska- per, medlemsägda banker, föreningar – engagerat sig i den lokala ekonomin på olika sätt.

I detta kapitel riktar vi fokus mot det vi uppfattar som ett framväxande kunskaps- och forskningsfält inom lokal ekonomi. Företagsekonomi och nationalekonomi är etablerade akademiska ämnen, precis som ekonomisk historia och ekonomisk geografi. *Lokalekonomi* är däremot ännu inte en etablerad akademisk disciplin. Samtidigt kan det lokalekonomiska fältet ses och utvecklas som ett självständigt ämne i vardande, och som ett framväxande kunskaps- och forskningsfält som delar vissa specifika utgångspunkter. Lokalekonomin har beröringspunkter med de etablerade ekonomi- ämnena inom akademien, men vilar samtidigt delvis på helt andra normativa, teoretiska och metodologiska utgångspunkter.

Akademiska eller vetenskapliga discipliner skiljer sig åt bland annat genom att de riktar fokus mot olika delar av vår existens. Inom samhällsvetenskaperna har statsvetenskap traditionellt ägnat sig åt att studera maktutövande av olika slag. Sociologi undersöker hur mänskliga samhällen fungerar, utvecklas och organiseras. Ekonomiämnena riktar sitt kunskapsintresse åt flera olika håll. Nationalekonomer har ägnat sig åt att studera samhällsekonomin, och hur den formas av beslut på olika nivåer. Företagsekonomer har traditionellt studerat företags (men också andra organisationers) förutsättningar, villkor och verksamheter. Ekonomhistoriker är framför allt intresserade av ekonomisk förändring över tid, medan ekonomgeografer studerar konsumtionens och produktionens rumsliga organisering. Inom det lokalekonomiska fältet riktas fokus mot lokalsamhälle- nas ekonomier och hur de förändras över tid och i rum.

Frågor som rör lokala ekonomiers utveckling har studerats inom flera ämnen – inte minst inom ekonomiämnena, antropolo-

gi, kulturgeografi, landsbygdsutveckling och humanekologi. Det finns dessutom både akademiska konferenser och internationella vetenskapliga tidskrifter som fokuserar på olika dimensioner av just lokal ekonomi. Trots det kan lokalekonomi ännu inte betraktas som en etablerad akademisk disciplin.

Om man som student på ett svenskt universitet vill fördjupa sig i just lokal ekonomi är utbudet av kurser och program magert. Sökordet "lokal ekonomi" har noll träffar på antagning.se, där alla svenska universitetskurser och -program finns med. Det särskrivna begreppet "lokal ekonomi" förekommer i åtta träffar. Det kan jämföras med ämnet nationalekonomi som finns med i mer än trehundra kurser och program. Vill man läsa företagsekonomi har man drygt sexhundra alternativ att välja mellan. För ämnet ekonomisk historia är antalet kurser och program strax över hundra. För ekonomisk geografi är siffran lägre – ämnet finns med i knappt fyrtio kurser och program (antagning.se, 2025)

Att lokalekonomi ännu inte är en etablerad akademisk disciplin betyder bland annat att det saknas en gemensam lokalekonomisk utgångspunkt, ett gemensamt språk och en begreppsapparat. Den som är intresserad av lokal ekonomi måste därför ta spjörn emot eller utgå ifrån det som är norm och förgivettaget inom andra ekonomiämnen – även om dessa inte nödvändigtvis haft lokalsamhällenas ekonomier som sitt främsta intresse. Det finns med andra ord behov av ett kompletterande ekonomiämne som undersöker lokalsamhällenas ekonomier och hur de förändras över tid och i relation till olika geografiska skalor och sociala sammanhang.

I det här kapitlet diskuterar vi mer ingående vad som skulle kunna känneteckna ett lokalekonomiskt ämne och forskningsfält. Vilka normativa utgångspunkter kan ett sådant kunskaps- och forskningsfält vila på? Vilka mått och metoder är relevanta? Och vilka slags empiriska studier skulle kunna stå i förgrunden för att öka förståelsen för lokal ekonomi?

Lokalekonomins normativa utgångspunkter

Ämnen och discipliner som bryter mot vedertagna disciplingränser kritiserar ofta för att vara normativa eller för att ha en inneboende politisk agenda. Nya ämnen och discipliner ställs mot de redan etablerade – som antas vara mer objektiva och ”rena” i sitt kunskapssökande. Genusvetenskapen, migrationsforskningen och miljövetenskapen är exempel på akademiska discipliner som ibland anses ”aktivistiska” eftersom de ifrågasätter rådande normer kopplade till kategorier som kön och etnicitet eller behandlar angelägna och brännande frågor om makt, ägande, resurser och miljö på ett nytt sätt.

När nya akademiska ämnen kritiserar för att vara normativa och aktivistiska, så glömmar man att etablerade discipliner – som statsvetenskap, nationalekonomi, antropologi, historia och geografi – också varit kunskapsprojekt som utvecklats i relation till vissa specifika normer, världsåskådningar, politiska agendor och maktordningar. Flera samhällsvetenskapliga ämnen har varit nära förbundna med framväxandet av det moderna samhället och organiserandet av nationalstaten. Historieämnet, statsvetenskapen och nationalekonomin har genom att beskriva historien, folket, makten och ekonomin som ”nationell” bidragit till att stärka föreställningen om att nationell samhörighet och nationella gränser är både genuina och viktiga att försvara.

Antropologiämnet etablerades och konsoliderades framför allt i koloniala stormakter som England och Frankrike, där det kom att spela en central roll i det koloniala imperiebygget. Inom postkolonial teoribildning har ämnet kritiserats för att ha bidragit till, legitimerat och varit beroende av den koloniala ordningen (Said, 1978; Quijano, 2000; Mignolo, 2007; Bhambra, 2014). Poängen här är att många väletablerade kunskaps- och forskningsfält har utvecklats i relation till specifika normer och historiska skeenden. Nya eller framväxande akademiska ämnen är alltså inte nödvändigtvis mer normativa eller aktivistiska. De är snarare normativa på ett annat sätt än mer etablerade ämnen, och därför blir det normativa inslaget lättare att få syn på.

Inom ekonomiämnena har frågor som berör normer, etik och

ansvar ofta hanterats på ett implicit sätt. Många teoribildningar vilar på antaganden som är så vedertagna att de är svåra att få syn på eller ifrågasätta. Inom nationalekonomisk teoribildning förväntas till exempel individen betona sitt *egenintresse* och agera självständigt i förhållande till andra individer. Inom företagsekonomi förväntas ofta *vinst* vara företagets främsta drivkraft. Teorierna bidrar på det här sättet till att handlande som betonar egenintresse och vinst ses som naturligt och självklart. Inom det lokalekonomiska kunskaps- och forskningsfältet lyfts istället frågor som berör samarbetets, ansvarets, sammanhangets och meningsskapandets betydelse för ekonomin. Det innebär inte att lokalekonomin är mer normativ än national- eller företagsekonomin. Den är bara normativ på ett annat sätt.

Vi menar också att i en tid präglad av komplexa klimat- och samhällsutmaningar behövs kompletterande ekonomiämnen som breddar och fördjupar vår förståelse av ekonomiska processer bortom traditionella tankemodeller. Lokal ekonomi, menar vi, spelar en särskilt avgörande roll i den pågående omställningen, eftersom många av de insatser som krävs för att omsätta till exempel internationella miljöavtal i handling framhäver den lokala nivån, där åtgärder är tänkt att utformas med hänsyn till platsens unika förutsättningar och behov. Det är i dessa geografiskt avgränsade områden – där människor lever, arbetar och samverkar – som förändringar i resursanvändning, produktion och konsumtion har betydande påverkan. Lokal ekonomi är med andra ord inte bara en fråga om ekonomi i snäv mening, utan också en viktig förutsättning för att möjliggöra hållbara och effektiva lösningar på globala utmaningar.

Lokalekonomiska perspektiv på platser och människor

Inom nationalekonomisk teoribildning har platsens betydelse ofta haft en undanskymd roll. Samtidigt har människan i regel framställts som en rationell aktör – i rollen som antingen konsument

eller producent – verksam på en anonym marknad där det mesta av det ekonomiska värdeskapandet antas äga rum. Människan förutsätts därtill vara en figur som agerar efter ett snävt och rationellt egenintresse, och som föredrar mer framför mindre i olika valsituationer. Idén om den rationella aktören – ofta benämnd *homo economicus* eller *economic man* – har kritiserats för att förenkla mänskligt beteende och bortse från sociala, kulturella och rumsliga faktorer (se till exempel Granovetter, 1985; Söderbaum, 2000; Raworth, 2017). Delar av nationalekonomin vilar också på en kvittningsfilosofi, det vill säga en underliggande norm om ”alltings” substituerbarhet, där man kan betala sig ur eller ersätta en miljöskada genom att till exempel betala böter, skatter eller genom köp av kvoter eller så kallade utsläppsrätter. På det här sättet kan man vältra över de faktiska kostnaderna på en annan geografisk eller administrativ nivå (ett annat land eller en annan kommun).

Utifrån ett lokalekonomiskt perspektiv betonas istället samarbete, relationer och kontext med utgångspunkt i platsens specifika förutsättningar. Platsen tillerkänns en central roll för ekonomisk utveckling, utbyte och värdeskapande, och ses inte enbart som en rumslig avgränsning utan snarare som en produkt av de sociala, ekonomiska och materiella processer som äger rum där. Det platsbaserade synsättet på ekonomi och ekonomisk utveckling innebär också ett erkännande av att vi människor är betydelsefulla för en plats på många sätt. En och samma människa kan vara husägare, förälder, granne, fotbollsdomare, låntagare, barnmorska och hobbyodlare – och vara betydelsefull för den lokala ekonomin i alla dessa roller.

Inom lokalekonomi reduceras alltså inte individer till att antingen vara konsumenter eller producenter som utväxlar varor på en anonym marknad. Istället betonas ansvar och förtrogenhet med platsen och människans reciproka relationer och multipla roller för värdeskapande. Utifrån ett lokalekonomiskt perspektiv kan individer vara prosumenter, alltså både producenter och konsumenter inom ett och samma ekonomiska verksamhetsområde. Som exempel kan nämnas olika former av lokala energigemenskap eller

livsmedelsgemenskaper, där enskilda individer är medproducenter till en vara samtidigt som de köper varan av till exempel ett gemensamt ägt kooperativ, som i sin tur inte nödvändigtvis drivs av ett renodlat vinstintresse.

Den lokala ekonomin utformas också ofta i gränslandet mellan de ideella, offentliga och privata sfärerna. Den är emellanåt informell i sin karaktär och omfattar ekonomiska praktiker som inte alltid fångas upp i officiell statistik eller traditionell ekonomisk analys. I många fall rör det sig om en samverkande ekonomi, där värdeskapande och organisering formas genom interaktiv samhällsstyrning – det vill säga genom samverkan mellan olika sektorer och aktörer på en specifik plats. Samtidigt ryms här också former av ekonomisk verksamhet som bygger på fri samverkan mellan människor, oberoende av såväl marknad som stat. Som Lars Ingelstam (2006) framhåller behöver ekonomin ”sättas på plats” och förstås som en del av ett bredare samhällssystem snarare än en frikopplad domän styrd enbart av marknadslogik. Ett sådant perspektiv öppnar för kompletterande och fördjupade förståelser av hur ekonomi faktiskt fungerar i praktiken, särskilt i lokalsamhällen där gränserna mellan sfärerna emellanåt är flytande och där ekonomin ofta är av informell karaktär.

Lokalekonomiska perspektiv på hushållning med resurser

I likhet med traditionell ekonomisk teoribildning utgår lokalekonomi från gängse definitioner om vad ekonomi är, det vill säga ”läran om hushållning med knappa resurser”. Lokalekonomi kan i det här sammanhanget definieras som hushållning av resurser inom en begränsad geografisk enhet eller territorium.

Den geografiska enheten kan till att börja med vara en kommun, en bygd eller ett avgränsat ekosystem (ett avrinningsområde, en dalgång och så vidare), en stadsdel eller utgöras av en specifik ekonomisk verksamhet. Inom nationalekonomisk teori antas ”hus-

hållningen” främst regleras genom utbud och efterfrågan. När utbudet på en resurs är knapp stiger priset enligt gängse marknadsekonomisk logik. Det gör å ena sidan att färre människor har möjlighet att köpa varan, å andra sidan att det kan bli lönsammare att utvinna eller producera mer, alltså att öka utbudet. Hushållning genom utbud och efterfrågan är således inte nödvändigtvis ”hushållande”.

Ett lokalekonomiskt perspektiv handlar istället om att hushålla med befintliga resurser inom ett lokalsamhälle. Samtidigt är den lokala ekonomin aldrig ett slutet system. Idéer och utbyten sker hela tiden med omvärlden. En viktig utgångspunkt för lokalekonomi är emellertid att ekonomiska utbyten är relationella och kontextuellt platsbundna och att varuproduktion och konsumtion på ett eller annat sätt gör avtryck i den lokala geografin.

Lokalekonomiska studier har ofta ett brett perspektiv på resurser. Men ser förvisso till traditionella resurser såsom arbete, kapital, jord, skog och andra råvaror. Men man beaktar också det sociala sammanhang av kompetenser och nätverk som finns på en plats (för en diskussion, se Barney, 1991). Organisering för lokal ekonomi innebär ofta att det lokala handlingsutrymmet vidgas genom att olika aktörer tillsammans identifierar och mobiliserar en mångfald av olika resurser – sociala, materiella, ekonomiska, historiska och kulturella – i syfte att utveckla den lokala ekonomin (se till exempel Olsson och Waldenström, 2006). Ett vidgat perspektiv på ”resurser” innebär också att hållbarhetsperspektivet blir centralt och en naturlig del av det lokalekonomiska perspektivet eftersom lokalekonomisk utveckling ofta bygger på att en mångfald perspektiv bryts mot varandra, på långsiktiga, nära och reciproka relationer och en förståelse av platsens unika förutsättningar.

I sin enklaste form innebär ”hushållning” av knappa resurser att vi delar resurser med varandra eller att vi gemensamt äger eller förvaltar resurser. Istället för att ha en egen traktor, en egen röjsåg, en egen roddbåt eller en egen bil, så lånar vi av varandra, samäger eller sambrukar kapitalvaror som vi använder sällan. Den här formen av ekonomi kallas ofta *delningsekonomi* eller *kollaborativ eko-*

nomi (se även Sandströms och Anagrius kapitel i denna bok).

En vägledande princip för ”hushållning” utifrån ett lokal-ekonomiskt perspektiv är också tanken om en kretsloppsekonomi (eller cirkulär ekonomi), som i så stor utsträckning som möjligt förlitar sig på lokala och förnyelsebara resurser, och där återanvändning och recirkulation av material utgör betydelsefulla inslag för ekonomins organisering och värdeskapande. Utifrån ett lokal-ekonomiskt perspektiv försöker man i möjligaste mån ta tillvara på de naturresurser, de kompetenser och gemenskaper som finns i närområdet, för att med dessa som utgångspunkt utveckla den lokala ekonomin. Istället för utbyte på anonyma marknader betonas alltså det värdeskapande som man kan åstadkomma tillsammans i den lokala geografin. I en lokal ekonomi är det således inte nödvändigtvis bara marknaden eller staten som ”sköter” resursallokering, alltså hur resurser fördelas. De fördelas också genom lokala gemenskaper i form av företag, nätverk, föreningar, byagrupper, kooperativ, allmänningar och så vidare.

Lokalekonomiska perspektiv på närhet, ansvar och territoriell rådighet

Andra vägledande ledord och principer är *närhet* och *funktionsintegration* (se till exempel Forsberg, 2012). Samhällsplaneringen har under de senaste årtiondena medvetet separerat och centraliserat arbetsplatser, service, skola och fritidsaktiviteter och investerat i en enorm infrastruktur för att människor (och varor) ska kunna förflytta sig mellan dessa punkter. Lokalekonomi betonar i det här sammanhanget en samhällsplanering och ekonomisk organisering som bygger på närhet till och integration av social service, arbete och bostad. Närhet och funktionsintegration bidrar till hushållning av resurser och till utvecklingen av reciproka relationer och nätverk som utgör förutsättningar för ekonomisk utveckling och platsbaserat värdeskapande. Genom den lokala ekonomins betoning på närhet och reciproka handelsutbyten synliggörs också

enskilda individers och verksamheters ekonomiska avtryck i den närliggande geografin. På så sätt kan man säga att den lokala ekonomin är ansvarsutkrävande, i bemärkelsen att den i möjligaste mån försöker undvika att vältra över ekonomins miljörelaterade skador (så kallade externa effekter) på andra.

En ekonomi som utgår från lokala förhållanden aktualiserar också frågor om hur platsens resurser kan mobiliseras och organiseras för den lokala samhällsutvecklingen. Många gånger uppfattas lokalsamhällen inte ha några egna mål, vilket medför att man lokalt anpassar sig till övergripande mål och förvaltningsstrukturer, som i huvudsak är uppbyggda genom mer centrala drivkrafter (Olsson och Waldenström, 2006). En lokal ekonomi förutsätter någon form av autonomt beslutsfattande och kollektivt agerande och att det finns någon form av *rådighet* över resurserna i närområdet.

Rådighet behöver inte nödvändigtvis betyda att man har äganderätt över resurserna – det kan istället innebära att man har någon form av förfoganderätt eller långt gången förvaltningsrätt att nyttja olika resurser i närområdet. Det förutsätter också att det finns individer som på ett eller annat sätt kan agera tillsammans och utveckla gemensamma målsättningar och att det finns möjlighet till ansvarsutkrävande. Flera av dessa strukturer har med åren försvunnit från många lokalsamhällen genom till exempel kommunreformer, markskiftesreformer och demografiska förändringar, som i flera fall har ersatts av civilsamhällets aktörer och föreningar.

Lokalekonomins vägledande principer

Lokalekonomi undersöker ekonomi utifrån;

1. platsens unika förutsättningar och roll för värdeskapande
2. de sociala relationernas roll för varu- och tjänsteutbyte
3. individens multipla roller för både produktion och konsumtion (så kallad prosumtion)
4. den lokala rådigheten för ekonomins styrning och resursfördelning samt
5. hushållning genom cirkulära resursflöden och resursintegrering.

Lokalekonomiska mått och metoder

I diskussioner om ekonomisk politik och i nyhetsmedias ekonomirapportering är begrepp som bruttonationalprodukt (BNP), inflation, räntor, vinst, skattetryck och valutakurser vanliga. Sådana begrepp är viktiga; de kan hjälpa oss att förklara och förstå varför samhällsekonomin utvecklas på ett visst sätt vid en viss tidpunkt. Inom lokalekonomin förs emellertid samtal om andra dimensioner av ekonomin – och det finns därför ett behov av en annan begreppsapparat.

För det första finns det inom det lokalekonomiska fältet ett uttalat intresse för den informella delen av ekonomin, den som inte fångas i de offentliga räkenskaperna. Den informella ekonomin kan vara monetär – alltså inbegripa att pengar byter ägare – utan att för den sakens skull vara olaglig. När vi människor köper och säljer begagnade barnkläder, möbler och cyklar av varandra via lappar på anslagstavlan i den lokala matbutiken, eller via nätplattformar – så syns det inte i den ekonomiska statistiken. Likafullt är den sortens ekonomi ett viktigt inslag i den lokala ekonomin.

För det andra är vi inom det lokalekonomiska fältet inte enbart intresserade av den monetära ekonomin eller ”pengasfären”. I varje lokalsamhälle sker en mängd transaktioner som har ett värde och som bidrar till att samhället fungerar – men som är svårt och kanske inte ens önskvärt att sätta en prislapp på. Ideella insatser i föreningslivet, hjälpen till en sjuk granne eller anhörig, barnpassning, arbetet med att röja sly på en allmänning eller att gräva ner en fiberkabel har stor betydelse för lokalsamhällets möjlighet att fungera. Men insatserna är varken formellt framförhandlade eller förknippade med en monetär transaktion. De fångas inte i den offentliga statistiken och osynliggörs därför i konventionell ekonomisk kunskapsbildning.

Att vi vidgar perspektivet innebär inte att vi förringar formella överenskommelser eller pengars betydelse. Det innebär snarare att vi ser att också andra företeelser – som tillit, samarbete och gemensamma mål – kan fungera som smörjmedel i den lokala ekonomin. Den lokala ekonomins principer om samarbete, närhet,

funktionsintegrering och lokal resursanskaffning medför att andra parametrar behövs som temperaturmätare och vägvisare för ekonomins utveckling och styrning. Mer användbara mått kan istället vara lokalsamhällets tillitsgrad, närhet (avstånd) till social service, hur stor andel av maten eller energin som kommer från närområdet, hur stor andel av befolkningen som har möjlighet att bo och försörja sig i den lokala geografin och så vidare.

Lokalekonomiska studier – några exempel

Lokalekonomi är ännu inte en självständig, etablerad akademisk disciplin. Likafullt finns det ett växande lokalekonomiskt kunskaps- och forskningsfält som delar vissa utgångspunkter och kunskapsintressen. Studier på detta fält har handlat om allt från mikroekonomiska analyser av enskilda lokala marknader till bredare sociologiska och geografiska undersökningar av hur lokala ekonomiska system påverkar och påverkas av samhällsutvecklingen i stort. Ett centralt lokalekonomiskt tema är det som handlar om hur lokala försörjningskedjor inom till exempel livsmedelssektorn kan byggas upp för att minska beroendet av globala marknader och skapa större motståndskraft i lokalsamhällen (Sage, 2014; Renting et al., 2012). Ett annat område är det som handlar om hur resurser, arbetskraft och kapital används, fördelas och cirkulerar inom ett avgränsat geografiskt territorium (en bygd, ort eller mindre kommun), och hur dessa faktorer samverkar med det omgivande samhället och den globala ekonomin. Studier har också undersökt hur stater fördelar offentliga resurser, samt hur politisk decentralisering och styrkvalitet påverkar lokal ekonomi, demokrati och människors välbefinnande (Rodríguez-Pose & Tselios, 2019). I mer samtida studier är beredskapsperspektivet ofta framträdande. Här intresserar man sig för hur lokala försörjningskedjor och mer decentraliserat beslutsfattande bidrar till att minska sårbarheter kopplade till globala störningar som pandemier eller geopolitiska kriser (se till exempel Newell och Dale, 2020).

Lokalekonomisk teori utgör för närvarande alltså ingen enhetlig akademisk disciplin, utan kan snarare ses som ett eklektiskt akademiskt empiriskt fält som hämtar inspiration från en rad olika discipliner. Det lokalekonomiska kunskapsfältet delar flera beröringspunkter med det växande internationella fältet *Community Economics*, särskilt vad gäller betoningen på lokal kontroll, gemensamt ägande och brukande, samt utvecklingen av alternativa ekonomiska praktiker som utgår från en mångfald av ekonomiska värden snarare än enbart marknadslogik. Båda inriktningarna framhåller vikten av att synliggöra och stärka denna mångfald inom lokalsamhällen, där sociala och ekologiska aspekter integreras i ekonomiska beslut (Gibson-Graham et al., 2013, 2020)

En god lokal ekonomi

Målet med ekonomi är att hitta balansen mellan behov och tillgängliga resurser, från enskilda hushåll till hela nationer och världen som helhet. En sund lokal ekonomi är på liknande sätt som inom national- och företagsekonomi en ekonomi som är i någorlunda balans.

Vad som betraktas som ”balans” är emellertid en annan fråga. Är det fråga om kronor och ören, balansräkningens debet och kredit, handlar det om försörjningsbalans eller en ekonomi som är i ”balans” med ekosystemen? En tentativ utgångspunkt här är att en bra, balanserad eller välutvecklad lokal ekonomi är en ekonomi som är hushållande, som tar tillvara på resurser som finns i närområdet i termer av naturresurser, kompetenser, kapital och gemenskaper. Det är en ekonomi som utgår från lokalinvånarnas behov, ekosystemens kapacitet och platsens förutsättningar att försörja dem. En god lokal ekonomi är också en hjälpsam och öppen ekonomi, i bemärkelsen att den delar med sig och hämtar inspiration utifrån. Den är öppen mot omvärlden där idéer och utbyten flödar fritt, samtidigt som det materiella varuutbudet i så stor utsträckning som möjligt cirkulerar och återanvänds i den

lokala geografin (se även Forsberg, 2012). Det är med andra ord en ekonomi som inte ”läcker”, som helst genererar ett överskott och som kan investeras i människors och platsens eller i andra platser och människors välbefinnande. I en välutvecklad lokal ekonomi vältras inte miljökostnader över på andra regioner och nationer, där finns ett moraliskt tryck att ta ansvar för eventuellt uppkomna så kallade miljökostnader i närområdet. Det är med andra ord en omhändertagande ekonomi där man ser och tar ansvar för såväl de sociala som de miljömässiga konsekvenserna av sin produktion och konsumtion.

En god lokal ekonomi är också en ekonomi som karakteriseras av tillitsfulla relationer och som tar tillvara på olika kompetenser och nätverk i närområdet. Den lokala ekonomin tar fasta på platsens unika förutsättningar och värnar om vardagslivets grundläggande basfunktioner och institutioner, så att det till exempel finns skola, affär, vård och så vidare (Arcidiacono, 2022; se även Cras kapitel i denna bok). Det är också en ansvarstagande och ansvarskrävande ekonomi, där deltagarna är delaktiga i de ekonomiska beslut som berör dem. Det är med andra ord en ekonomi som är intimt förknippad med rådighet och förmåga till överblickbarhet.

Det finns flera exempel på samhällen som har utvecklat relativt väl fungerande lokala ekonomier eller lokalekonomiska verksamhetsområden. På ön Samsö i Danmark har man utvecklat en självförsörjande energiekonomi baserat på förnyelsebara energikällor (Forsberg 2012). På Östergarnslandet på Gotland har man genom nya former för gemensamt ägande och förvaltning av exempelvis en skolbyggnad, en solcellspark, VA-anläggningar och fibernät skapat lokal rådighet över viktig samhällsinfrastruktur, vilket i sin tur bidragit till utvecklingen av en cirkulär lokal ekonomi (se även Sandströms och Anagrius kapitel i denna bok). I Hudiksvalls kommun har byarna i Svågadalen tagit över delar av den kommunalt finansierade verksamheten och utvecklat en unik samverkansmodell med kommunen. Andra exempel på lokalekonomiska initiativ kan till exempel vara bo- och bygggemenskaper, lokala energigemenskaper eller andelsjordbruk, där den ekonomis-

ka verksamheten bygger på att deltagarna är både producenter och konsumenter av varor och tjänster. Listan på exempel kan göras lång, och många av dem återfinns i andra kapitel i denna bok. Vad som kännetecknar många av dessa exempel på lokala ekonomier är just ekonomins överblickbarhet, funktionsintegrering, rådhets och inte minst utvecklingen av tillitsfulla relationer. Lokal ekonomi kan med andra ord ses både som en rörelse bortom den anonyma marknadsplatsen och som ett eget vetenskapligt ämne med specifika analytiska perspektiv och normativa antaganden. Det utgår från platsens betydelse och unika förutsättningar för försörjning, värdeskapande och social organisering, snarare än från universella modeller om konkurrens och rationellt egenintresse. Som forskningsfält syftar lokal ekonomi till att förklara hur ekonomier tar form i specifika sammanhang, hur resurser upptäcks, aktiveras, organiseras och cirkulerar – genom både gemensamt och individuellt agerande – som kan bidra till utvecklingen av hållbara och ansvarstagande platsförankrade ekonomier.

Litteratur

- Arcidiacono, D., Barbera, F., Bowman, A., Buchanan, J., et al. (2022). *Foundational Economy: The Infrastructure of Everyday Life*. New Edition. Manchester: Manchester University Press.
- Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99–120. doi.org/10.1177/014920639101700108
- Bhambra, G.K. (2014). *Connected Sociologies*. London: Bloomsbury Academic.
- Forsberg, B. (2012). *Omställningens tid – tillväxtens slut och jakten på en hållbar framtid*. Stockholm: Karneval förlag.
- Gibson-Graham, J.K., Cameron, J. & Healy, S. (2013). *Take Back the Economy: An Ethical Guide for Transforming our Communities*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Gibson-Graham, J.K., Cameron, J. & Healy, S. (2020). *Community Economies: How to Build Them*. London: Routledge.
- Gibson-Graham, J.K., Cameron, J., Dombroski, K., Healy, S. & Miller, E. (2020). Cultivating Community Economies: Tools for Building a Livable World. In: Dietz, Mary, & Starke, Peter (red.) *The New Systems Reader*. London: Routledge.
- Granovetter, M. (1985). Economic action and social structure: The problem of embeddedness. *American Journal of Sociology*, 91(3), 481–510.
- Ingelstam, L. (2006). *Ekonomi på plats*. Norrköping: Centrum för kommunstrategiska studier, Linköpings universitet.
- Mignolo, W.D. (2007). Delinking: The rhetoric of modernity, the logic of coloniality and the grammar of de-coloniality. *Cultural Studies*, 21(2–3), 449–514.
- Newell, R. & Dale, A. (2020). COVID-19 and climate change: an integrated perspective. *Cities & Health*, 5(sup1), 100–104. doi.org/10.1080/23748834.2020.1778844
- Olsson, K. & Waldenström, C. (2006). *Om att förstå och stödja lokala utvecklingsprocesser*. Rapport till Landsbygdsriksdagen.
- Quijano, A. (2000). Coloniality of power, Eurocentrism, and Latin America. *Nepantla: Views from South*, 1(3), 533–580.

- Raworth, K. (2017). *Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist*. Chelsea Green Publishing.
- Renting, H., Schermer, M. & Rossi, A. (2012). Building food democracy: Exploring civic food networks and newly emerging forms of food citizenship. *The International Journal of Sociology of Agriculture and Food*, 19(3), 289–307.
- Rodríguez-Pose, A. & Tselios, V. (2019). Well-being, Political Decentralisation and Governance Quality in Europe. *Journal of Human Development and Capabilities*, 20(1), 69–93. doi.org/10.1080/19452829.2018.1563773
- Sage, C. (2014). The transition movement and food sovereignty: From local resilience to global engagement in food system transformation. *Journal of Consumer Culture*, 14(2), 254–275. doi.org/10.1177/1469540514526281
- Said, E.W. (1978). *Orientalism*. New York: Pantheon Books.
- Söderbaum, P. (2000). *Ecological economics: a political economics approach to environment and development*. Earthscan.

Boken är utgiven med stöd av Formas (Lokal ekonomisk hållbarhet och utveckling på Sveriges landsbygder, 2022-01090) och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU Uppdrag Landsbygd)

© Dokument Press och samtliga upphovspersoner

Första upplagan

TRYCK Polen 2025

ISBN 978-91-89944-10-7

FOTO Sidan 228 Don Titelman, sidan 231 Henrik Andersson

REDAKTÖR Emil Sandström och Josefina Syssner

FÖRLAGSREDAKTÖR Tobias Barenthin Lindblad

KORREKTUR Christian Ekvall

GRAFISK FORM Sebastian Wadsted

Dokument Press

Årstavägen 26

120 52 Årsta

hello@dokumentpress.com

dokumentpress.com

